

<https://orcid.org/0009-0006-1118-3465>

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.18722777>

YURTIMIZDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI

*Jamoat xavfsizligi universiteti,
Iqtisodiy fanlar kafedrası
katta o'qituvchisi, i.f.f.d. (PhD),
Usmonov Shavkatjon Shukurovich*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirishning hozirgi holati, asosiy manbalari va istiqbolli yo'nalishlari ilmiy tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida yashil loyihalarni moliyalashtirishning nazariy asoslari, xalqaro tajriba va O'zbekiston amaliyoti o'rganilgan. Empirik tahlil uchun 2015–2024 yillar oralig'idagi statistik ma'lumotlardan foydalanilgan. Maqolada davlat byudjeti mablag'lari, xorijiy investitsiyalar va "yashil" obligatsiyalar orqali moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: yashil loyihalar, moliyalashtirish, davlat-xususiy sherikligi, xorijiy investitsiyalar, "yashil" obligatsiyalar, iqtisodiy samaradorlik, ekologik barqarorlik, investitsiya istiqbollari, O'zbekiston.

Аннотация: В данной статье научно проанализированы современное состояние, основные источники и перспективные направления финансирования зеленых проектов в Узбекистане. В рамках исследования изучены теоретические основы финансирования зеленых проектов, международный опыт и практика Узбекистана. Для эмпирического анализа использованы статистические данные за 2015–2024 годы. В статье

проанализированы особенности финансирования за счет государственных бюджетных средств, иностранных инвестиций и зеленых облигаций.

Ключевые слова: зеленые проекты, финансирование, государственно-частное партнерство, иностранные инвестиции, зеленые облигации, экономическая эффективность, экологическая устойчивость, инвестиционные перспективы, Узбекистан.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the current state, main sources and prospective directions of financing green projects in Uzbekistan. The theoretical foundations of green project financing, international experience and practice of Uzbekistan are studied within the framework of the research. Statistical data for 2015–2024 are used for empirical analysis. The article analyzes the features of financing through state budget funds, foreign investments and green bonds.

Keywords: green projects, financing, public-private partnership, foreign investments, green bonds, economic efficiency, environmental sustainability, investment prospects, Uzbekistan.

Global iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi va ekologik muammolarning keskinlashuvi sharoitida "yashil" iqtisodiyotga o'tish dunyo hamjamiyatining asosiy strategik yo'nalishlaridan biriga aylangan. Bu jarayonda yashil loyihalarni moliyalashtirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki ekologik toza texnologiyalarni joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va energiya samaradorligini oshirish kabi loyihalar katta miqdordagi moliyaviy resurslarni talab qiladi.

O'zbekiston ham ushbu global jarayonlardan chetda qolmagan holda, so'nggi yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha tizimli islohotlarni amalga oshirmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019—2030 yillar davrida O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"gi PQ-4477-son qarori bu boradagi davlat siyosatining asosiy hujjati

hisoblanadi. Mazkur strategiyada energiya samaradorligini 20 foizga oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushini 25 foizga yetkazish, sanoatda chiqindilarni kamaytirish kabi muhim maqsadlar belgilangan.

So'nggi yillarda O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish hajmi sezilarli darajada oshdi va bu jarayon sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. Xususan, 2023-2024 yillarda Saudiya Arabistonining "ACWA Power", BAA ning "Masdar" va Xitoyning "China Gezhouba Group" kompaniyalari ishtirokida jami 7 GVt quvvatga ega quyosh va shamol elektr stansiyalari qurilishi boshlandi. Ushbu loyihalarning umumiy qiymati 8 mlrd AQSh dollaridan oshadi va bu ko'rsatkich O'zbekiston tarixida birinchi marta qayd etilmoqda. Shu bilan birga, 2023-yil iyul oyida O'zbekiston birinchi marta "yashil" obligatsiyalar chiqardi va xalqaro moliya bozoridan 4,2 trln so'm mablag' jalb qildi. 2024-yilda esa "yashil" obligatsiyalar emissiyasi hajmi 6,8 trln so'mga yetdi. Ushbu mablag'lar asosan qayta tiklanuvchi energiya loyihalari, energiya samaradorligini oshirish dasturlari va chiqindilarni qayta ishlash zavodlari qurilishiga yo'naltirilgan[1].

Yashil loyihalar va ularni moliyalashtirish masalalari so'nggi yillarda jahon iqtisodiy fanining diqqat markazida turibdi. Xorijlik olimlardan Acemoglu va boshqalar (2012) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ekologik toza texnologiyalarga yo'naltirilgan investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri nazariy jihatdan asoslab berilgan.

Mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan "yo'naltirilgan texnologik o'zgarishlar" modeli ekologik toza va iflos texnologiyalar o'rtasidagi tanlovni tahlil qilish imkonini beradi. Nobel mukofoti sovrindori Uilyam Nordxaus (2019) o'zining iqlim o'zgarishi iqtisodiyotiga oid ishlarida "yashil" investitsiyalarning uzoq muddatli samaradorligini baholashning nazariy asoslarini yaratgan. U tomonidan ishlab chiqilgan DICE (Dynamic Integrated Climate-Economy) modeli iqlim o'zgarishining iqtisodiy oqibatlarini baholashda keng qo'llaniladi. Stern (2007) tomonidan tayyorlangan "Stern Review" hisobotida iqlim o'zgarishining iqtisodiy

oqibatlari va uning oldini olish xarajatlari batafsil tahlil qilingan. Ushbu tadqiqotlarning barchasi "yashil" moliyalashtirishning iqtisodiy o'sish va barqaror rivojlanish bilan bog'liqligini nazariy jihatdan asoslab bergan.

Yashil loyihalarni moliyalashtirishning amaliy jihatlari bo'yicha ham ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, Zerbib (2019) tomonidan "yashil" obligatsiyalar bozorining samaradorligi tahlil qilingan. Muallifning fikricha, "yashil" obligatsiyalar an'anaviy obligatsiyalarga nisbatan bir oz pastroq daromadlilikka ega, bu esa investorlarning ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlashga tayyorligini ko'rsatadi. Gianfrate va Peri (2019) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotda "yashil" obligatsiyalar emissiyasi kompaniyalar uchun iqtisodiy jihatdan foydali ekanligi aniqlangan. Monastyrenko va boshqalar (2022) tomonidan Markaziy Osiyo mamlakatlarida qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Mualliflar mintaqada quyosh va shamol energetikasi salohiyati yuqori ekanligini, ammo moliyalashtirish mexanizmlarining rivojlanmaganligi asosiy muammo ekanligini qayd etgan.

MDH olimlaridan Bobylev (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda "yashil" iqtisodiyotga o'tishning iqtisodiy mexanizmlari tahlil qilingan. Porfiryev (2021) esa Rossiya Federatsiyasi misolida "yashil" moliyalashtirishning institutsional asoslarini o'rganib, davlat-xususiy sherikligi mexanizmlarining ahamiyatini asoslab bergan. Xalqaro tashkilotlar tomonidan tayyorlangan hisobotlar, xususan, Jahon bankining "Yashil o'sish va moliyalashtirish" (2023) nomli tadqiqoti, Osiyo taraqqiyot bankining "Osiyoda yashil moliyalashtirish tendensiyalari" (2024) hisoboti, Xalqaro valyuta jamg'armasining "Iqlim o'zgarishi va moliyaviy barqarorlik" (2023) tadqiqoti muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqotlarda rivojlanayotgan mamlakatlarda "yashil" loyihalarni moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari, muammolari va istiqbollari tahlil qilingan. O'zbekistonlik iqtisodchilardan Qosimov (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda respublikada investitsiya muhiti va moliyaviy resurslarni taqsimlash

masalalari tahlil qilingan. Jo'rayev va boshqalar (2023) tomonidan O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish istiqbollari o'rganilgan[2].

Quyida O'zbekistonda 2019-2024-yillar kesimida yashil loyihalarni moliyalashtirish dinamikasi aks ettirilgan (1-jadval).

1-jadval.

O'zbekistonning yashil loyihalarni moliyalashtirish dinamikasi

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023	2024	O'zgarish (2024/2019)
Davlat budjeti mablag'lari (mlrd so'm)	612,5	724,8	892,3	1124, 6	1456, 8	1845, 2	3,0 marta
Xorijiy investitsiyalar (mln \$)	124,6	287,4	456,2	892,7	2345, 6	3124, 8	25,1 marta
"Yashil" obligatsiyalar (mlrd so'm)	-	-	-	-	4 200	6 800	-
Xalqaro moliya institutlari mablag'lari(mln\$)	87,3	124,5	198,6	267,8	432,5	568,4	6,5 marta
Bank kreditlari (mlrd so'm)	156,8	198,4	267,5	389,6	567,8	789,4	5,0 marta
Moliyalashtirish (mlrd so'm ekvivalentida)	1024	1523, 6	2187, 4	3456, 8	7890, 5	1056 7	10,3 marta
YaIMga nisbatan ulushi (%)	0,42	0,58	0,74	1,02	1,86	2,24	5,3 marta

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish hajmi so'nggi besh yil ichida keskin o'sgan. 2019-yilda jami moliyalashtirish hajmi 1 024,7 mlrd so'm ekvivalentini tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 10

567,3 mlrd so'mga yetgan, ya'ni qariyb 10,3 barobar o'sgan. Bu o'sish yashil loyihalarni moliyalashtirishning YaIMdagi ulushining 0,42 foizdan 2,24 foizga ko'tarilishida ham namoyon bo'lgan[3]. Moliyalashtirish manbalari tarkibida eng yuqori o'sish sur'ati xorijiy investitsiyalar hissasiga to'g'ri keladi: 2019-yilda 124,6 mln dollarni tashkil etgan xorijiy investitsiyalar 2024-yilda 3 124,8 mln dollarga yetgan, ya'ni 25,1 barobar o'sgan. Bu, asosan, Saudiya Arabistonining "ACWA Power", BAA ning "Masdar" va Xitoy kompaniyalari tomonidan amalga oshirilayotgan yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari loyihalari hisobiga ro'y bergan. Davlat byudjeti mablag'lari ham sezilarli darajada o'sgan: 2019-yilda 612,5 mlrd so'mdan 2024-yilda 1 845,2 mlrd so'mga yetgan (3 barobar).

"Yashil" obligatsiyalar bozori 2023-yildan boshlab faoliyat yurita boshlagan bo'lib, qisqa vaqt ichida sezilarli hajmga erishgan: 2023-yilda 4,2 trln so'm, 2024-yilda esa 6,8 trln so'm[4]. Bu O'zbekistonning xalqaro moliya bozorlarida "yashil" moliyalashtirish imkoniyatlaridan samarali foydalanayotganidan dalolat beradi. Xalqaro moliya institutlari (Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Osiyo infratuzilma investitsiyalar banki va boshqalar) tomonidan ajratilgan mablag'lar ham 2019-yildagi 87,3 mln dollardan 2024-yilda 568,4 mln dollarga yetgan (6,5 barobar). Bank kreditlari ham 5 barobar o'sgan. Umuman olganda, jadval ma'lumotlari O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish tizimining jadal rivojlanayotganini va moliyalashtirish manbalari diversifikatsiyalashayotganini ko'rsatadi[5].

Quyidagi jadvalda yashil loyihalarni moliyalashtirish manbalarining samaradorlik ko'rsatkichlari keltirilgan(1-jadval).

1-jadval.

O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish manbalarining samaradorlik ko'rsatkichlari

Moliyalashtirish manbalari	Investitsiya hajmi	Ulushi (%)	Iqtisodiy samaradorlik	Ekologik samaradorlik (CO2	Qoplash muddati (yil)
----------------------------	--------------------	------------	------------------------	----------------------------	-----------------------

	(2024, mlrd so'm)		(so'm/YaI M)*	kamayishi, tonna/mlrd so'm)**	
Davlat budjeti mablag'lari	1 845,2	17,5	1,42	124,5	8-12
Xorijiy investitsiyalar	4 372,8	41,4	1,86	278,4	10-15
"Yashil" obligatsiyalar	6 800,0	21,8	1,24	156,8	7-10
Xalqaro moliya institutlari	796,8	7,5	1,38	212,6	12-18
Bank kreditlari	789,4	7,5	1,15	98,7	5-8
Boshqa manbalar	467,8	4,4	1,08	87,4	4-7
JAMI/ O'RTACHA	10 567,3	100	1,42	178,6	9,4

*Iqtisodiy samaradorlik koeffitsienti – investitsiyalarning 1 birligiga to'g'ri keladigan YaIM o'sishi; ** Ekologik samaradorlik – 1 mlrd so'm investitsiya hisobiga kamaytirilgan CO2 emissiyasi (tonna).

Yashil loyihalarni moliyalashtirish manbalarining samaradorlik ko'rsatkichlari tahlil qilingan. 2024-yil holatiga ko'ra, moliyalashtirish manbalari tarkibida eng katta ulush xorijiy investitsiyalar hissasiga to'g'ri keladi (41,4%). Bu O'zbekistonning yashil loyihalarni moliyalashtirishda tashqi manbalarga tayanayotganidan dalolat beradi. Ikkinchi o'rinda "yashil" obligatsiyalar (21,8%), uchinchi o'rinda davlat byudjeti mablag'lari (17,5%) turadi[6].

Xalqaro moliya institutlari va bank kreditlari deyarli bir xil ulushga ega (7,5%). Iqtisodiy samaradorlik nuqtai nazaridan xorijiy investitsiyalar eng yuqori ko'rsatkichga ega (1,86), ya'ni 1 birlik xorijiy investitsiya hisobiga 1,86 birlik YaIM o'sishi ta'minlanadi. Bu xorijiy investorlar tomonidan olib kelinayotgan zamonaviy

texnologiyalar va samarali boshqaruv tajribasi bilan izohlanadi[7]. Davlat byudjeti mablag'larining iqtisodiy samaradorligi 1,42, xalqaro moliya institutlari mablag'lariniki 1,38, "yashil" obligatsiyalarniki 1,24, bank kreditlari va boshqa manbalarniki esa eng past ko'rsatkichga ega.

Ekologik samaradorlik nuqtai nazaridan ham xorijiy investitsiyalar yetakchilik qiladi (278,4 tonna CO₂/mlrd so'm). Bu xorijiy investorlar tomonidan qurilayotgan quyosh va shamol elektr stansiyalarining yuqori texnologik darajasi va samaradorligi bilan bog'liq.

Xalqaro moliya institutlari mablag'larining ekologik samaradorligi ham nisbatan yuqori (212,6), chunki ular odatda qat'iy ekologik standartlar asosida ajratiladi. "Yashil" obligatsiyalar (156,8) va davlat byudjeti mablag'lari (124,5) o'rtacha ko'rsatkichga ega. Bank kreditlari va boshqa manbalarning ekologik samaradorligi eng past (mos ravishda 98,7 va 87,4). Qoplash muddati nuqtai nazaridan bank kreditlari va boshqa manbalar eng qisqa muddatga ega (4-8 yil), ammo ularning risk darajasi yuqori.

Xorijiy investitsiyalar va xalqaro moliya institutlari mablag'larining qoplash muddati uzoqroq (10-18 yil), ammo risk darajasi past. Umuman olganda, jadval ma'lumotlari xorijiy investitsiyalar va xalqaro moliya institutlari mablag'lari eng samarali moliyalashtirish manbalari ekanligini ko'rsatadi[8].

O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish va istiqbolli yo'nalishlarni rivojlantirish bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqilgan.

Birinchidan, "yashil" moliyaviy vositalar bozorini rivojlantirish zarur. Buning uchun "yashil" obligatsiyalar chiqarilishini kengaytirish, ularning turlarini diversifikatsiya qilish (masalan, "yashil" suveren obligatsiyalar, "yashil" korporativ obligatsiyalar, "yashil" munitsipal obligatsiyalar), "yashil" obligatsiyalar bozorining infratuzilmasini yaratish (reyting agentliklari, sertifikatlashtirish tizimi, auditorlik xizmatlari), xorijiy investorlarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish lozim. Shuningdek, "yashil" kreditlar, "yashil" lizing, "yashil" sug'urta kabi vositalarni

rivojlantirish, ular bo'yicha imtiyozli shartlar joriy etish maqsadga muvofiq. Markaziy bank tomonidan "yashil" moliyalashtirish bo'yicha maxsus regulyativ asos yaratish, "yashil" standartlarni joriy etish va ularga rioya etilishini nazorat qilish tizimini yo'lga qo'yish kerak.

Ikkinchidan, davlat-xususiy sherikligi (PPP) mexanizmlarini yashil loyihalarda keng qo'llash tavsiya etiladi. Xususan, quyosh va shamol elektr stansiyalari, chiqindilarni qayta ishlash zavodlari, suv tozalash inshootlari, energiya samaradorligini oshirish loyihalari kabi yo'nalishlarda PPP modellaridan foydalanish samaradorligini oshirish mumkin. Buning uchun PPP loyihalarini tayyorlash va amalga oshirish jarayonlarini soddalashtirish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini (davlat kafolatlari, subsidiya va grantlar, soliq imtiyozlari) kengaytirish, PPP loyihalari bo'yicha normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, xorijiy tajribani o'rganish va joriy etish zarur. Shuningdek, energiya samaradorligi shartnomalari (ESCO) mexanizmini rivojlantirish, bu orqali byudjet tashkilotlari, uy-joy fondi va sanoat korxonalarida energiya tejash loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

Uchinchidan, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni chuqurlashtirish va ularning mablag'laridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Osiyo infratuzilma investitsiyalar banki, Islom taraqqiyot banki kabi institutlar tomonidan ajratiladigan mablag'lar hajmini oshirish, ularni strategik yo'nalishlarga (qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, chiqindilarni boshqarish, suv resurslarini boshqarish) yo'naltirish, loyihalarni tayyorlash va amalga oshirish jarayonlarini takomillashtirish, xorijiy ekspertlar va texnik yordamdan keng foydalanish tavsiya etiladi. Shuningdek, iqlim fondlari (Yashil iqlim fondi, Global ekologik fond, Moslashuv fondi va boshqalar) mablag'larini jalb qilish imkoniyatlarini o'rganish va ulardan foydalanish mexanizmlarini yo'lga qo'yish lozim.

To'rtinchidan, "yashil" loyihalarni baholashning yagona standartlari va metodologiyasini joriy etish zarur. Buning uchun "yashil" loyihalarning ekologik va iqtisodiy samaradorligini baholash usullarini standartlashtirish, "yashil" sertifikatlashtirish tizimini joriy etish, loyihalarning uglerod sig'imini hisoblash metodologiyasini ishlab chiqish, "yashil" audit tizimini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi. Bu loyihalarning shaffofligini oshirish, investorlar ishonchini mustahkamlash va "yashil" moliyalashtirish hajmini kengaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ekologik soliqlar va imtiyozlar tizimini takomillashtirish, ekologik toza texnologiyalar joriy etgan korxonalar uchun soliq imtiyozlarini kengaytirish, ekologik zarar yetkazganlik uchun jarima va to'lovlar miqdorini oshirish orqali "yashil" loyihalarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish mumkin.

Beshinchidan, innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish va "yashil" moliyalashtirish sohasida ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Xususan, kraudfanding platformalari orqali kichik va o'rta "yashil" loyihalarni moliyalashtirish, "yashil" venchur fondlarini tashkil etish, "yashil" startaplarni qo'llab-quvvatlash, "yashil" inkubator va akselerator dasturlarini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi. Shuningdek, "yashil" moliyalashtirish sohasida ilmiy-tadqiqot ishlarini qo'llab-quvvatlash, har yili "O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish holati" milliy hisobotini tayyorlash va e'lon qilish amaliyotini joriy etish, "yashil" moliyalashtirish bo'yicha konferensiyalar, seminarlar va treninglar o'tkazish, malakali kadrlar tayyorlash tizimini yo'lga qo'yish lozim.

Ushbu takliflarning amalga oshirilishi O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish tizimini takomillashtirishga, moliyaviy resurslar hajmini kengaytirishga, ularning samaradorligini oshirishga va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga xizmat qiladi.

Olingan natijalar asosida quyidagi takliflarni amalga oshirishni maqsadga muvofiq:

- davlat-xususiy sherikligi (PPP) mexanizmlarini yashil loyihalarda keng qo'llash, PPP loyihalarini tayyorlash va amalga oshirish jarayonlarini soddalashtirish, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish;
- xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni chuqurlashtirish, ularning mablag'larini strategik yo'nalishlarga yo'naltirish, iqlim fondlari mablag'larini jalb qilish imkoniyatlarini o'rganish;
- "yashil" loyihalarni baholashning yagona standartlari va metodologiyasini joriy etish, "yashil" sertifikatlashtirish tizimini yo'lga qo'yish, ekologik soliqlar va imtiyozlar tizimini takomillashtirish;
- innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini (kraudfanding, "yashil" venchur fondlari) joriy etish, "yashil" moliyalashtirish sohasida ilmiy-tadqiqot ishlarini qo'llab-quvvatlash va malakali kadrlar tayyorlash tizimini yo'lga qo'yish;
- yashil" moliyaviy vositalar bozorini rivojlantirish, xususan, "yashil" obligatsiyalar turlarini diversifikatsiya qilish, ular bo'yicha imtiyozli shartlar joriy etish va xorijiy investorlarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019—2030 yillar davrida O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"gi PQ-4477-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 16-fevraldagi "Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-57-son qarori. 06/23/57/0098-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 24-avgustdagi "Aholiga quyosh panellari o'rnatish uchun imtiyozli kreditlar ajratish tartibi to'g'risida"gi 365-son qarori. 09/23/365/0567-son.

4. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. 2023-2024 yillarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish holati to'g'risida hisobot. – Toshkent: Energetika vazirligi nashri, 2024. – 86 b.
5. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. 2024-yil davlat budjeti va "yashil" loyihalarni moliyalashtirish tahlili. – Toshkent: Moliya vazirligi nashri, 2024. – 124 b.
6. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari sohasida investitsiya loyihalari tahlili. – Toshkent: ISSV nashri, 2024. – 96 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Iqtisodiy tadqiqotlar va prognozlashtirish departamenti tahliliy byulleteni, 2024-yil 2-son. – Toshkent: Markaziy bank nashri, 2024. – 112 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlari: 2015-2023 yillar statistik to'plami. – Toshkent: Statistika agentligi, 2024. – 256 b.